

a Hajdúsági étterem az előtte álló Lenin szoborról Lenin, a baromfi-piaci vendéglő pedig Késdobáló, Tyúkos, Tollas vagy Pipibár, Marcaliban a Közgazdasági Szakközépiskola Lédi Közgazdasági, Miskolcon az egyik presszó Piros (a piros székeiről), Székesfehérváron a Tejbár Pléhboci, Tatabányán a Bányász bisztró Kékfény.

A mezőgazdasági szakközépiskolák elnevezésére szívesen használják annak az állatnak vagy növénynek a nevét vagy azzal kapcsolatos szót, amelynek a tenyésztése, termelése, illetőleg annak tanítása az iskola fő profiljához tartozik. Sátoraljaújhelyen tehát Szőlő, Hajdúböszörményben Tyúkos, Nyíregyházán pedig Trágyaegyetem.

Egyetem vagy főiskola melletti szórakozóhelynek az utótagja tanszék lesz: Debrecenben a Pálma cukrászda Pálma Tanszék, Nyíregyházán a Tölgyes étterem Tölgyes Tanszék.

Az elnevezésnek az a módja is előfordul, amely a hivatalos név egy vagy több eleme helyett rokonértelmű vagy ellentétes jelentésű szót használ. Egerben a Jóbarát étterem Haver, Mezőtúron a Véradóállomás Vérvesztőhely.

A gyűjteményemben az efféle elnevezések igen nagy számban szerepelnek. A céloom azonban nem a nevek felsorolása volt, hanem azoknak a módoknak a bemutatása, amelyekkel a fiatalság az utcáknak, tereknek, városrészeknek és intézményeknek nevet ad.

BACHÁT LÁSZLÓ

SZEMÉLYNEVEK AZ INTÉZMÉNYNEVEKBEN

Az intézménynevek szerkezetüket tekintve közszoói kapcsolatok, amelyek többé-kevésbé pontosan meghatározzák, leírják az intézmény jellegét (Központi Statisztikai Hivatal, Fővárosi Gázművek stb.). Gyakran van bennük azonban egy olyan jelzői elem, amelynek nincs közvetlen köze az intézmény jellegének leírásához vagy földrajzi elhelyezkedésének meghatározásához, hanem a megkülönböztetés és azonosítás, az egyedítés a szerepe; ez teszi igazán tulajdonnévszerűvé az intézménynevet. Ez az elem lehet a/ személynév (Berzsenyi Dániel Gimnázium), b/ helynév (Balaton Filmszínház), c/ egyéb tulajdonnév (Lánchíd Eszpresszó), d/ közfőnév (Verseny Áruház), e/ idegen, illetve nemzetközi szó vagy szóelem (Thermal Hotel), f/ mozaikszó (RADELKIS

Elektrokémiai Műszergyártó Szövetkezet), g/ szószerkezet (Két Kan-
csó Borozó), h/ nem főnévi szófajú szó (Halló Bisztró). Ezeket a tí-
pusokat egy másik tanulmányban vizsgálom, itt az egyik legjellegze-
sebbet és leggyakoribbat mutatom be részletesebben.

1. A budapesti közületi telefonkönyvben 647 olyan intézményne-
vet találtam, amelynek megkülönböztető eleme személynév. Ezeknek az
intézményeknek több mint 80%-a úgynevezett emlékeztető nevet
visel: a történelem, a munkásmozgalom, az irodalom, a művészet, a tu-
domány, a technika vagy egyéb közéleti tevékenység valamely — ma
már nem élő — jeles személyiségéről van elnevezve. Összesen 241
személyiség nevét használták fel emlékeztető névadásra; egy-egy sze-
mélyről átlagosan több mint két intézményt neveztek el. A leggyakorib-
bak: Petőfi Sándor 21, Kossuth Lajos 17, József Attila 16, Rákóczi
Ferenc 15, Bartók Béla és Dózsa György 10-10, Ságvári Endre és
Zalka Máté 9-9, Árpád és Tancsics Mihály 8-8, Ady Endre és Eötvös
Loránd 7-7, Landler Jenő, Semmelweis Ignác és Vörösmarty Mihály 6-6,
Corvin Mátyás, Erkel Ferenc, Hunyadi János, Martos Flóra és Mező
Imre 5-5 róla elnevezett (és a telefonkönyvben szereplő) intézménnyel.
A névadók közül 26 nő, elsősorban a munkásmozgalom hősei és már-
tírjai (Dallos Ida, Koltói Anna, Kállai Éva stb.), a magyar történelem
hősnői (Szilágyi Erzsébet, Kanizsai Dorottya, Zrinyi Ilona), a nőneve-
lés úttörői (Teleki Blanka, Leövey Klára, Zirzen Janka), színésznők
(Jászai Mari, Bajor Gizi), egy író (nő) (Kaffka Margit). Csaknem ugyan-
ennyi, 25 a nem magyar nemzetiségű névadók száma — köztük két to-
vábbi nő (Anna Frank, Zoja) —, akik részben a múlt kulturális hagyó-
mányait képviselik (Gutenberg, Franklin), részben a proletár nemzet-
köziséget (Marx, Lenin, Dimitrov, Ho Si Minh), az orosz irodalmat
(Puskin, Gorkij, Majakovszkij), egy részük pedig származása vagy
történelmi szerepe révén kapcsolódik hazánkhoz (Dürer, Gül Baba,
Bem József, Steinmetz Miklós).

Ezeket az emlékeztető neveket többségükben pedagógiai és kul-
turális intézmények kapják. Természetes is ez, hiszen egy iskolának
vagy művelődési otthonnak több lehetősége van a névadó emlékének
ápolására, mint egy termelőüzemnek vagy kereskedelmi vállalatnak. A
gimnáziumoknak szinte kivétel nélkül van megkülönböztető nevük, az
egyetemeknek, főiskoláknak, szakközépiskoláknak, kollégiumoknak, diák-
otthonoknak, nevelőotthonoknak többnyire, az általános iskoláknak ritkán,

az óvodáknak, bölcsődéknek kivételesen — és ezek mindig emlékeztető nevek. A névadók skálája Árpádtól Münnich Ferencig, Apáczai Csere Jánostól Váci Mihályig ível; a szakképesítést adó közép- és felsőfokú tanintézeteket szívesen nevezik el az illető szakma, tudományág vagy művészeti ág jeleseiről (Puskás Tivadar Híradástechnikai és Postai Távközlési Technikum, Szabó József Geológiai Szakközépiskola, Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, Semmelweis Orvostudományi Egyetem). Az iskolákéhoz teljesen hasonló a művelődési házak, klubok névanyaga; ebben is képviselve van a múlt történelme (Dózsa, Kossuth), századunk forradalmi és munkásmozgalma (Mosolygó Antal, Szakasits Árpád), az irodalom (Csokonai, Radnóti), a művészetek (Dési Huber István, Rátkai Márton), a nemzetköziség (Gorkij, Dimitrov). Budapesti specialitásnak tűnik, hogy a könyvesboltok mintegy harmada is ilyen jellegű nevet kapott (Balassi Bálint, Mikszáth Kálmán, Toldy Ferenc, Erkel Ferenc, Ságvári Endre stb.). Indokolt, hogy a színházak névadói között drámaírók (Katona József, Madách) és színészek vannak (Déryné, Ódry), a kiállítótermeket pedig festőkről nevezik el (Dürer, Paál László, Csók István, Derkovits).

Mindig van megkülönböztető nevük a mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek (ellentétben az állami gazdaságokkal, amelyeknek a neve tulajdonnevesített közszói kapcsolat: Bajai Állami Gazdaság stb.), s ez igen gyakran emlékeztető személynév. Minthogy a termelőszövetkezetek különböző helységekből vannak, sok közöttük az azonos nevű. Anyagomban csak azok a szövetkezetek szerepelnek, amelyek — fővárosi elárulótöhelyük, borkimérésük vagy egyéb üzletük révén — budapesti telefonnal rendelkeznek, de így is 10 Petőfi, 8 Rákóczi, 6 Kossuth nevet találtam. A kiskörösi, cserebökényi, dunavarsányi, kocséri stb. Petőfi Mgtsz-ek nevében már nem is a Petőfi tekintendő megkülönböztető elemnek, hanem a kiskörösi, cserebökényi, dunavarsányi stb. melléknévi jelző.

Jóval ritkább, úgyszólván kivételes az iparvállalatok, gyárak elnevezése ismert személyiségekről (Lenin Kohászati Művek, Beloianisz Híradástechnikai Gyár, Rákóczi Sütő- és Cukrászipari Szövetkezet, Kossuth Nyomda). Motiváltak csak a Gábor Áron Öntöde és Gépgyár, a Puskás Tivadar Fémtermékcikk és Kisrugógyártó Szövetkezet és az Ybl Miklós Építőipari Tervező Szövetkezet nevét mondhatjuk. A Budapesti Bőripari Vállalat Táncsics Bőrgyára azért kapta ezt a nevet, mert

az újpesti Táncsics Mihály utcában van. A közlekedési nagyvállalatok (MÁV, BKV) következetesek üzeiknek megkülönböztető nevekkal való ellátásában, amelyeket főként a munkásmozgalom jeleseitől kölcsönöznek: MÁV Hámán Kató Vontatási Főnökség, Landler Jenő Járműjavító Üzem, BKV Fürst Sándor, Kilián György Autóbusz-üzemegység stb. A Pálffy üzemegység és áramátalakító azonban már aligha a Habsburg-párti grófok és hadvezérek valamelyikére emlékeztet, hanem a közeli, egykor mindenesetre ezek egyikéről elnevezett Pálffy térre és utcára, amely már évtizedek óta Bem József nevét viseli. Mint ahogy utcanevek őrzik eltűnt intézmények nevét (Lövölde tér, Nagyicce út stb.), olykor intézménynevekben is megmarad egy-egy régi utca-név, s ennek csak örülhetünk.

Indokoltan nevezik el a kórházakat, egészségügyi intézményeket a múlt nagy orvosairól vagy olyan tudósokról, akiknek munkássága a gyógyítást szolgálja: Balassa János Kórház, Országos Korányi Tbc és Pulmonológiai Intézet, XIV. ker. Tanács Apáthy István Területi Gyermekkórháza és Gyermek-szakrendelője, Országos Frédéric Joliot-Curie Sugárbiológiai és Sugáregészségügyi Kutatóintézet. De szerepel a kórházak névadói között Bajcsy-Zsilinszky, Korvin Ottó és Szamuely Tibor is. Ugyancsak indokolt — bár kivételes — sportintézmények elnevezése sportemberekről: Komjádi Béla Sportuszoda, Halassi Olivér Mozgássérültek Sportklubja.

A kereskedelmi és vendéglátóipari intézmények: üzletek, áruházak, vendéglők, borozók, bisztrók, büfék, eszpresszók, cukrászdák, valamint a mozik elnevezése valamely történelmi személyiségről többnyire másodlagos: a közvetlen névadó az illető személyről elnevezett utca, amelyben — vagy amelynek közelében — az intézmény található, mint a Vörösmarty Cukrászda a Vörösmarty téren, a Thököly Étterem a Thököly úton, a Balzac Étterem a Balzac utcában, a Baross Étterem a József körúton a Baross utca sarkán, a Bethlen Filmszínház a Bethlen Gábor téren, a Bartók Filmszínház a Bartók Béla úton stb. Lehet a közvetlen névadó egy másik intézmény is, amely nagyobb motiváltsággal viseli az illető személy nevét: az Erkel Színházról nevezték el a közeli Erkel Ruházati Boltot, az Újpesti Dózsa Sportklubról az Újpesti Dózsa Kisvendéglőt. A Mátyás Pince dekorációjáról, a mátyásföldi Corvin Cukrászdáról még eszünkbe jut Mátyás király, de a Corvin Áruházról és Corvin Filmszínházról aligha. Nem egy mozi a korábbi

előkelősködő idegen név helyébe kapott pozitív, nevelő hatásúnak szánt emlékeztető nevet, így lett például a Savoyból Vörösmarty, a Fórumból Puskin, a Tivoliból hangalaki hasonlósággal Tinódi. A vendéglátóhelyek nevében még ritkább a tulajdonképpeni emlékeztető funkció. A budai várbeli Behrám Eszpresszó annak a töröknek az emlékét őrzi, aki a hódoltság idején először hozott Budára kávé. A Déryné Cukrászda áttételesen idézi fel a névadó emlékét: a közeli Horváth-kertben állt Déryné szobra, amelyet az ostrom tett tönkre. Kedves gondolat volt Lédáról nevezni el egy kisvendéglőt Adyligeten.

Meg kell jegyezni, hogy a mozik, vendéglők, cukrászdák stb. nevének megkülönböztető eleme az esetek nagy többségében nem személynév.

2. Az emlékeztető névadás hagyományos módja a szentekről való elnevezés. Elsősorban természetesen a katolikus egyház intézményei viselnek ilyen neveket (Felsővízvárosi Szent Anna Plébánia, Szent Ágoston Lelkészség, Szent Tádé Egyházközség, Szent Erzsébet Karitászi Központ, Országos Magyar Cecília Társulat) — ezeket az adatok összeszámlálásánál nem vettem figyelembe, valamint a templomcímeket sem, amelyeket nem az intézménynevek, hanem az épületnevek közé sorolok. De gyakran neveztek el szentekről egyéb intézményeket is, amelyekben papok, szerzetesek, apácák működtek: iskolákat, kórházakat, gyógyfürdőket, gyógyszerárakat, s ezek egy részében fennmaradt a név, csak a Szent elem nélkül. A Szent Istvánról és Szent Lászlóról elnevezett iskolák nevében az egyházi jelzőt a királyok sorszámnévi jelzője váltotta fel: I. István, I. László Gimnázium. A kórházak, gyógyfürdők nevében csak a puszta keresztnév maradt (a patikaneveket, sajnos, teljesen eltörölték): Ferenc, István, János, László, Margit, Rókus (hivatalosan Semmelweis) Kórház; Lukács, Gellért, Imre Gyógyfürdő (az utóbbinak ismertebb neve: Rácfürdő). Ezek a nevek már nem igen idézik fel a névadó szent emlékét, legföljebb Gellért, akinek monumentális szobra is a közelben áll, bár a Gellért Gyógyfürdő és Szállóda közvetlen névadójának inkább a Gellért-hegyet tekinthetjük. Közvetett névadással van dolgunk a Flórián Üzletközpont esetében, amely a Flórián térről, közvetve egy valaha ott volt Flórián-szoborról kapta a nevét, szerencsésen megőrizvén így a teljesen átépített, modernizált Óbudán egy várostörténeti emléket. A szentek nevét viselő nem egyházi intézmények száma 12, nem egészen 2%-a anyagomnak.

3. A kapitalista intézménynév jellegzetes eleme a cégtulajdonosnak — gyakran a cég alapítójának — neve. Az államosítás ezeket a neveket eltörölte; csak mutatóban maradt meg néhány patinás név, amely nem annyira a tőkés tulajdonos személyét, inkább a vállalat „haladó hagyományait” idézi fel: az iparban a Ganz (Műszer Művek, Villamossági Művek, Ganz-MÁVAG Mozdony-, Vagon- és Gépgyár), Goldberger (Textilnyomógyár), Láng (Gépgyár), Richards (Fínomposztógyár), a vendéglátóiparban a Gundel (Étterem), Hági (Vendéglő), Sipos (Halászkert), Hauer, Ruszwurm (Cukrászda). Ezek a nevek úgyszólván átminősültek emlékeztető névvé: a Révai Nyomdát, az Ernst Múzeumot ugyanúgy az alapító tiszteletére elnevezett intézmények közé sorozhatjuk, mint mondjuk a Széchenyi Könyvtárt. A Rózsavölgyi Könyvesbolt neve annyira összecseng egyrészt a Rózsavölgyi Parkszínpadval, másrészt az Erkel Ferenc Könyvesboltéval, hogy már csak az idősebbek emlékeznek elődjére, a Rózsavölgyi Zeneműkiadó Rt-ra, amelynek alapítója és tulajdonosa egyébként Rózsavölgyi Márk zeneszerző fia volt. A Pilvax Étterem neve egy történelmi esemény emlékét idézi fel; a márciusi ifjak kávéháza már 1848-ban sem volt Pillwax Károly tulajdonában.

A cégtulajdonos neve szerepel néhány megmaradt részvénytársaság, részben vagy egészben külföldi tulajdonú intézmény nevében: Hilton Szálloda, Neusiedler Papírkereskedelmi Részvénytársaság, Wimpassing Semperit Kaucsuk Kft — ezek között van egyetlen hírmondója a kapitalista társascég jellegzetes, kapcsolatos szerkezetű névtípusának: Haas és Czjzek Kft. A cégtulajdonos vagy alapító nevét tartalmazó intézménynevek aránya anyagomban alig több 3%-nál.

4. Az intézménynevek személynévi megkülönböztető elemeinek negyedik csoportját díszítő neveknek mondhatjuk: csak az a szerepük, hogy a cégtáblán — az egykori tulajdonos nevének lekerülése után — ne pusztán „Vendéglő”, „Cukrászda”, „Divatáruüzlet” vagy „X vállalat y. számú üzemegegysege” álljon, hanem valami megjegyezhető, sőt vonzó, vendég- és vevőcsalogató név — elsősorban ugyanis vendéglátóhelyek és ruhaüzletek képviselik ezt a csoportot, amelyre nem is a személynév alkalmazása a legjellemzőbb, hanem a közneveké, jelzős főneveké (Kikelet Vendéglő, Új Divat Mértékszabóság stb.). A „díszítő” személynévi elem 46 esetben női keresztnév vagy becenév, 13 esetben férfinév, amelyből kettő becézett alakú (Marci Bisztró, Miska

Büfé). Női nevet szoktak adni az eszpresszóknak, cukrászdáknak, mint POSGAY ILDIKÓ is megállapította a krakkói XIII. nemzetközi névtudományi kongresszuson (1978.) és a veszprémi III. magyar névtudományi konferencián (1980.) tartott előadásában (Ágnes, Angelika, Csibi, Csilla, Györgyike stb.), talán azért is, mert ezekben hagyományosan női kiszolgálás van; érthető, hogy női nevük van a női ruházati boltoknak és szövetkezeteknek (Hella Kötött- és Divatárubolt, Ramona Főm-kötöttáru Szövetkezet, Csöpi Női és Gyermekekruhakészítő Szövetkezet).

A díszítő személynévi elemeknek (ahogy a kereskedelmi szaknyelv mondja; fantázianeveknek) nemegyszer van valami motivációja. Gyakran egyezik például az utca vagy városrész nevével, ahol az intézmény van, például a Csaba Étterem Rákosszabán, az Imre Vendéglő, Büfé és Cukrászda Pestimén, a Karolina Eszpresszó a Karolina úton, a Bendegúz ABC-áruház a Bendegúz utca közelében; az egyik Erzsébet Cukrászda Pesterzsébeten van, a másik az Erzsébet királyné útján, a Lenin körüli Erzsébet Étterem pedig a korábbi Erzsébet körút nevét őrzi — a két utóbbi ezért emlékeztető névnek is tekinthető. Néhány személynévi összetétel ugyancsak az utcára, városrészre utal: Lajostanya, Margit-kert, Mátyáskert, Csabagyöngye, Erzsébetgyöngye Étterem. Ötletes névalakítás a Maya Eszpresszó a Majakovszkij utcában.

Mitológiai, bibliai vagy legendás személyek neve allegorikusan utal az intézmény tevékenységi körére: Hermes Áfész, Prometheus Tűzeléstechnikai Vállalat, Ikarus Karosszéria- és Járműgyár, Thália Színház, Ádám, Éva férfi- és női konfekció, Nimród Vadászbolt, Hubertus Étterem (a vadászat védőszentje vadpecsenyétet ígér). Ide sorolhatunk néhány történelmi nevet, amely nem annyira a valóságos személyt, mint inkább a hozzá fűződő mondát, illetve annak allegorikus vonatkozását idézi fel: Lucullus Étterem (a római hadvezér az ingyenség megtestesítőjeként rögződött az évezredes hagyományban), Spartacus Sportklub Paracelsus Söröző, Casanova Bár. A Spartacus Kisvendéglő a sportklubról kapta a nevét, a Spartacus Eszpresszó azonban merőben indokolatlanul. Az Uránia Filmszínház valaha tudományos ismeretterjesztő intézmény volt, amelyhez illett a csillagászat műzsájának neve; a mozihoz közel levő Uránia ABC-áruház és Ruhabolt elnevezése már harmadlagos.

Ugyancsak indokolt, hogy mesealakok: Hüvelyk Matyi, Jancsi és Juliska, Piroska és a farkas nevét adják a játékboldoknak; Hófehérke

egy játékbolt és a gyermekruha-bolt-hálózat neve, valamint — motiválatlanul — egy eszpresszóé, s a Hófehérke-rajzfilm egyik törpéjéről nevezték el a Szundi Borozót. Mesealakokról, irodalmi és operahősökről más üzleteket és vendéglátóhelyeket is elneveztek; némimotivációt legföljebb az Ali Baba Eszpresszó, a Rómeó férfi- és a Júlia nőiruhaszaküzlet nevében láthatunk. A Toldi Filmszínház és Étterem, a Háry Borozó, a Ludas Matyi Bisztró, a Szép Ilonka Eszpresszó, a Carmen és a Rigoletto Cukrászda, az Aida Ruhabolt önkényes, pusztán dísztűző név.

5. Érdemes szemügyre venni, milyen formában szerepelnek a személynévek az intézménynevekben. Az emlékeztető név lehet teljes név vagy pusztán családnév, esetleg pusztán keresztnév. A teljes nevet elsősorban iskolák, diákothonok, művelődési házak, könyvesboltok nevében találjuk, míg a színházak, mozik, könyvkiadók, nyomdák nevében inkább csak a családnév szerepel (pl. Bartók Béla Könyvesbolt ~ Bartók Filmszínház, Kossuth Lajos Katonai Főiskola ~ Kossuth Nyomda, Madách Imre Gimnázium ~ Madách Színház, Táncsics Mihály Művelődési Otthon ~ Táncsics Szakszervezeti Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat). Persze vannak kivételek, különösen ha a nevet nem szoktuk keresztnév nélkül használni (pl. József Attila Színház) vagy a keresztnév elhagyása félreértést okozhat (pl. Katona József Színház). Eötvös József és Eötvös Loránd, Korányi Frigyes és Korányi Sándor emlékeztetét a keresztnév használata különíti el (az Eötvös Klub és Művészeti Együttes az Eötvös Loránd Tudományegyetemről kapta a nevét); egyedülálló megoldás a két személy emlékének egyszerre hódoló Korányi Frigyes és Sándor Kórház. A Széchenyi Gyógyfürdő névadóját a Széchenyi Könyvtárától csak az írásmód különbözteti meg; sokszor el is tévesztik az utóbbit. De akár a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, illetőleg Nevelőotthon, akár a Zrínyi Katonai Kiadó, illetőleg Nyomda esetében bizonytalanok vagyunk, hogy melyik Zrínyi Miklós a névadó.

Pusztán keresztnév szerepel emlékeztető névként, amikor a névadónak nincs családnéve: a vezérek (Árpád, Lehel) és a királyok esetében, bár az iskolák, ragaszkodván a kételemű névhez, kiteszik a királyok nevének állandó jelzőjét (I. István, Könyves Kálmán) vagy a címernevet (Corvin Mátyás). Figyelemre méltó, hogy női nevek a modern korban is olykor családnév nélkül rögződnek a köztudatban, s ebben a formában állhatnak intézménynév elemeként: ilyen a Léda Kisvendéglő, a Csepel Művek Zoja Bölcsődéje, s az üzletvezetőjéről (Rotschild Kláráról) elnevezett Klára Szalon is.

Női nevek eltűrik a nyilvánosság előtt is a becézett vagy félig becézett alakot, így szerepel intézménynévben Bajor Gizi, Jászhai Mari, Geisler Eta, Háman Kató, Kossuth Zsuzsa. A nehézkes -né képzős asszonynevet csak Déryné és Veres Pálné képviseli. A névadó doktori címet sajátos módon éppen az orvosokról elnevezett kórházak tartják mellőzhetőnek, ellenben van dr. Bugát Pál, dr. Korányi Frigyes, dr. Jáhn Ferenc és dr. Markusovszky Lajos (orvosegyetemi) Kollégium, dr. Pólya Jenő Egészségügyi Szakközépiskola, dr. Münnich Ferenc (műegyetemi) Diákokotthon.

A vizsgált névanyag összetétele: kevés tulajdonosnév, kevés szentnév, sok haladó személyiség neve tükrözi az intézményeket fenntartó társadalom szocialista arculatát. (Tanulságos volna az összehasonlítás más összetétell, külföldi vagy felszabadulás előtti intézménynév-anyaggal.) Az emlékeztető névadás már kialakult, meggyökeresedett hagyománynak tekinthető; kiváló személyek emlékét iskolák és kulturális intézmények elnevezésével mindenesetre méltóbban lehet fenntartani, mint a zavaros és zavaró utca-átkeresztelésekkel. Rá kell azonban mutatni, hogy bizonyos neveket az agyonhasználás, elkoptatás veszélye fenyeget (BACHÁT LÁSZLÓ is felhívta erre a figyelmet „Az intézménynevek jelentéstani problémái” című cikkében, NytudÉrt. 83. sz. 53—4); ha a tisztítóból hazahozott ruhánk zsebében cédula hirdeti, hogy a munkát a „József Attila Brigád” végezte, ez már nem igen gyarapítja a költő dicsőségét. Van elég példaképül választható személyiség a történelemben, a szellemi élet területén, akinek neve az intézménynevek anyagát is gazdagíthatná, színesíthetné. Az allegorikus díszítő nevek lehetőségei sincsenek eléggé kiaknázva.

J. SOLTÉSZ KATALIN

A NEMESI ELŐNÉV

A Név-tani Értesítő 2. számában (16—8) MIZSER LAJOS foglalkozik a predikátummal, a nemesi előnévvel. Megállapításai részben hézagosság, részben félreértésre adhatnak alkalmat, ezért 40 éves levéltárosi gyakorlat birtokában szeretném összefoglalni a nemesi előnévvel kapcsolatos leglényegesebb ismereteket.

A nemesi előnév elnevezésből következik, hogy olyan előnévről van szó, amelyet a család- és a személynév előtt nemes családok, illetve azok tagjai használtak.